

**TALABALAR TURAR JOYLARDAGI QIZLARNI QO'LLAB-QUVVATLASH HAMDA MAVJUD
IJTIMOIY-AXLOQIY MUAMMOLARNI HAL ETISH BO'YICHA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15244132>

Bo'riyeva Mahbuba Shavkatovna

Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

"Oila va gender" ilmiy tadqiqot

instituti ilmiy hodimi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada talabalar turar joylaridagi qizlarni qo'llab-quvvatlash hamda yuzaga keladigan ijtimoiy-axloqiy muammolarni bartaraf etish bo'yicha xalqaro tajribalar taqdim etilgan.*

Tayanch so'zlar: *yotoqxona, tarbiya, munosabatlar, qizlar, universitet, mentorlik tizimi, tadqiqot, adaptatsiya, kommunikatsiya.*

Аннотация: *В статье представлен международный опыт поддержки девочек в студенческих общежитиях и решения возникающих социально-этических проблем.*

Ключевые слова: *общежитие, воспитание, отношения, девушки, университет, система наставничества, исследование, адаптация, общение.*

Annotation: *This article presents international experiences in supporting girls in student dormitories and addressing emerging socio-ethical problems.*

Keywords: *dormitory, upbringing, relationships, girls, university, mentoring system, research, adaptation, communication.*

KIRISH

Dunyo miqyosida oxirgi 20 yilda o'qish uchun xorijga ketganlar soni 2,2 milliondan 6,39 millionga yetgan. Yig'ilgan ma'lumotlar oxirgi 20 yilda xalqaro talabalar soni oshib borganini ko'rsatgan. YuNESKO 2001 yilda xalqaro talabalar soni 2,2 million ekanini qayd etgan bo'lsa, bu raqam 2021 yilda 6,39 milliongacha oshganini keltirgan.²⁰ YuNESKoning xorijda tahsil olayotgan talabalar bo'yicha 2021 yildagi hisobotiga ko'ra, bu borada xitoylik va hindistonlik talabalar yetakchi hisoblanadi. Ro'yxatning keyingi o'rinlarida Vetnam, Germaniya va O'zbekiston turibdi.

Xorijda o'qiyotgan xitoylik talabalar soni 1 millionni tashkil qilgan bo'lsa, hindistonlik talabalar 508 mingga yetgan. Xorijda Vetnamdan 137 ming, Germaniyadan 126 ming,

²⁰ <https://kun.uz/kr/news/2024/05/10/talabalari-xorijda-oqiyotgan-davlatlar-orasida-ozbekiston-5-orinda-qayd-etildi>

O'zbekistondan 110 ming, Fransiya 106 ming, AQShdan 103 ming va Suriyadan 99 ming talaba tahsil olayotgani ma'lum qilingan.

AQSh chet ellik talabalarni qabul qilgan eng asosiy davlatga aylangan. 2021 yilda Qo'shma Shtatlar 833 ming talabani o'qishga olgan. Undan keyin Buyuk Britaniya – 601 ming, Avstraliya – 378 ming, Germaniya – 376 ming va Kanada – 318 ming xorijlik talaba o'qiyotgani qayd etilgan.

Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotiga ko'ra, 2022 yilning 11 oyida 138,9 ming nafar O'zbekiston fuqarolari o'qish maqsadida xorijiy mamlakatlarga ketgan. Shundan Qirg'izistonga eng ko'p, ya'ni 52 ming 291 kishi o'qishga ketgan.²¹ (2024 yilning yanvar-sentyabr oylarida jami 30,4 ming nafar O'zbekiston fuqarolari o'qish maqsadida chet elga brogan).²²

Bu raqamlar yildan-yilga o'sib bormoqda. Ularning aksariyati AQSh, Yevropa, Rossiya, Janubiy Koreya va qo'shni davlatlardagi oliy o'quv yurtlarida tahsil olmoqda. Xorijga o'qish uchun chiqib ketayotgan yoshlar orasida so'nggi yillarda qizlarning ulushi oshib bormoqda. Oila a'zolar, ota onalar tomonidan qizlarning xorijiy OTMlarga o'qish maqsadida chiqib ketishlari yigitlarga nisbatan ko'proq qarshilikka uchasada, so'nggi yillarda aksincha ularni qo'llab quvvatlash tendensiyalari kuzatiladi. Ularning aksariyati o'qishni tamomlab mamlakatga qaytib kelish istagida bo'lsada, xorijiy OTMga o'qishga ketgan qizlar orasida keyingi hayotini o'sha davlatda davom etayotganlar soni ortib bormoqda.

ASOSIY QISM

So'nggi o'n yilliklarda chet elda o'qish sezilarli darajada o'sdi. Xalqaro talabalar mobilligi so'nggi 20 yil ichida barqaror ravishda kengayib bordi. 2019-yilda dunyo bo'ylab 6,1 million talaba oliy ta'lim olishga kelgan, bu 2007 yildagidan ikki baravar ko'p.²³

AQSh tadqiqotchilari tomonidan talabalar turar joyida yashovchi 140 nafar talaba qizlarni qamrab olgan tadqiqot ishini olib borishadi. Tadqiqot natijasida talabar turar joyida yashaydigan qizlarda birinchi o'rinda 35,01 foiz psixologik muammolar, 32,63 foiz ijtimoiy muammolar va 32,3 foiz tashkiliy muammolar bo'lar ekan. Shuningdek tadqiqot natijasida chet ellik talabalar oldida bir qancha asosiy muammolar mavjud bo'lib, ularning ijtimoiy qo'llab-quvvatlanmasligi, oilasiga tez-tez borib turishning murakkabligi va talabalar turar joylarida o'quv qurollari, ish yuritish buyumlari, qog'oz va bosmaxona kabi o'quv resurslarining yetishmasligi sababli ular o'quv yutuqlarining past darajasiga olib kelar ekan.²⁴ Shu sababli AQSh universitetlarida talabalar turar joylarida qizlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash bo'yicha rivojlangan tizimlarni joriy etgan. Ushbu qo'llab-quvvatlash tizimlari ularning ijtimoiy, psixologik va akademik ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan keng qamrovli maslahat xizmat yo'nalishlarda faoliyat olib boradi. Talabalar turar joylarida psixologik yordam xizmatlari tashkil etilgan bo'lib, ushbu xizmatlar qizlarga stressni

²¹<https://yuz.uz/news/oqish-maqsadida-xorijga-ketgan-ozbekiston-fuqarolari-soni-malum-qilindi>

²² <https://teznews.uz/xorijga-ketgan-ozbekistonlik-talabalar-soni-ochiqlandi>

²³ <https://link.springer.com/article/10.1007/s12115-023-00809>

²⁴ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/issj.12426>

boshqarish, ruhiy salomatlikni mustahkamlash va ijtimoiy muammolarni hal qilishda yordam beradi. Maxfiylik tamoyillari asosida faoliyat yuritadigan bu xizmatlar orqali talabalar o'z muammolarini erkin bayon qilishadi. Bundan tashqari yotoqxonadagi qizlarga akademik maslahatchilar qizlarga o'quv jarayonida duch keladigan muammolarni hal qilishda, vaqtni boshqarish, o'quv strategiyalarini tanlash va kelajakdagi maqsadlarni belgilashda yordam berishadi.

AQShdagi universitetlardagi talabalar turar joylarida qizlarning ijtimoiy faolligini oshirish va ularga ruhiy yordam ko'rsatish maqsadida quyidagi tizimlar joriy qilingan.

Qo'llab-quvvatlash guruhleri. Talabalar turar joylarida turli mavzularda ijtimoiy guruhlar tashkil etiladi. Ushbu guruhlar orqali qizlar o'zlarini qiziqtirgan mavzularda suhbatlashib, o'zaro tajriba almashadilar.

Mentorlik tizimi. Yuqori kurs talabalari yangi kelgan qizlar uchun mentor sifatida tayinlanadi. Mentorlar yangi talabalarga turar joyga moslashishda va ijtimoiy aloqalarni rivojlantirishda yordam beradi.

Moliyaviy yordam dasturlari. Ko'plab universitetlar moliyaviy qiyinchiliklarga duch kelgan qizlar uchun yordam dasturlarini taklif qiladi. Ushbu dasturlar qizlarning o'qishni davom ettirishiga ko'maklashadi va ularning moliyaviy yukini kamaytiradi.

IUJ (Yaponiya Xalqaro Universiteti) 1982 yilda biznes, hukumat va jahon tashkilotlari vakillari tomonidan tashkil etilgan. U Yaponiyaning sanoat, moliyaviy va ta'lim hamjamiyatlari hamda mahalliy hamjamiyatning keng ko'magida tashkil etilgan. IUJ Yaponiyaning birinchi magistratura universitetidir (bakalavriat kampusi yo'q) va ingliz tilini faqat sinfda ishlatadigan birinchi universitetdir. Universitet ikkita tadqiqot institutini boshqaradi: kampusga asoslangan IUJ tadqiqot instituti va Tokioda joylashgan Global kommunikatsiyalar markazi (GLOCOM). GLOCOM 1991 yil bahorida axborot jamiyati va Yaponiyaning o'rganishga ixtisoslashgan ijtimoiy fanlar instituti sifatida tashkil etilgan. GLOCOM tadqiqotlari yangi aloqa texnologiyalarining ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy ta'siriga qaratilgan.

Xalqaro Universitetida (IUJ) har birida 100 ga yaqin talaba yashaydigan uchta yotoqxona mavjud bo'lib, jami 300 talaba uchun mo'ljallangan. Shuningdek, er-xotinlar uchun atigi 18 ta xona mavjud. Har bir yotoqxonada arzon tangali kir yuvish/qurutgich uskunalari mavjud. Yagona yotoqxonaning barcha xonalari yaxshi jihozlangan va LAN ulanishini taklif qiladi. MSA mebelsiz. Birliklar uchun kutish ro'yxati mavjud bo'lganligi sababli, ularni ajratish uchun lotereya tizimi qo'llaniladi. Maktab yoshidagi bolalari bo'lgan oilalarni olib kelishga muhtoj bo'lganlar uchun kampusdan tashqari turar joy imkoniyatlari davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadi. Talabalar uchun dam olish va sport inshootlari mavjud.²⁵ Lapu-Lapu Sebu xalqaro universitetining (LCIC) qizlar yashaydigan yotoqxonasida yotoqxona onasi yashaydi. Yotoqxonada xavfsizlikni ta'minlash uchun yotoqxona onasi 4 soat davomida yotoqxonada bo'ladi. Yotoqxonani boshqarish va talabalarga g'amxo'rlik

²⁵https://world.uz/post/view/mezhdunarodnyy_universitet_yaponii?utm_source=chatgpt.com

qilishdan tashqari, xavfsizlikni ta'minlash maqsadida yotoqxonada 24 soat davomida tarbiyachi ona navbatchilik qiladi. Agar qizlarda yotoqxona borasida biron bir savoli yoki muammo yuzaga keladigan bo'lsa, yotoqxona onasi ishonchli yordam va maslahat beradi. U yotoqxonada bo'lganingizda ishonchli maslahatchi.²⁶

Germaniyada talabalar turar joyi ko'p shakllarda bo'ladi, ulardan biri talabalar yotoqxonalaridir. Shuni ta'kidlash joizki, Germaniyada ta'lim olish ko'pincha bepul bo'lib, talabalar faqat ro'yxatdan o'tish va boshqa tashkiliy to'lovlarni amalga oshiradilar. Masalan, ba'zi universitetlarda har semestr uchun 150-250 yevro miqdorida to'lov mavjud. Yotoqxonalardagi sharoitlar universitet va hududga qarab farq qilishi mumkin.²⁷

Germaniyada talabalar turar joyining keng tarqalgan turlari orasida:

1. Germaniyadagi talabalar yotoqxonalari- Germaniyada ham davlat, ham xususiy talabalar yotoqxonalari mavjud bo'lib, ular sharoitlari, qulayliklari va narxi jihatidan farq qiladi.

2. Umumiy kvartiralar (WG)- Germaniyada sayohat qilish va o'qishni rejalashtirayotgan ko'plab talabalar umumiy kvartiralarini tanlaydilar va bu joylarda qolish uchun ular Germaniyaga sayohat qilishdan oldin o'zlari yoqtirgan yotoqxonani topib, bron qilishlari kerak. Buni amalga oshirgandan so'ng, ular Germaniyaga kelganidan keyin bir oydan ikki oygacha ushbu umumiy talabalar yotoqxonalarida yashashlari mumkin.

3. Xostellar - Germaniyada munosib va hamyonbop turar joy topa olmagan talabalar turar joy uchun yotoqxonalardan foydalanishlari mumkin. Germaniyada mehmonxonalarni ijaraga olish va bron qilish xalqaro talabalar uchun juda qimmat bo'lishi mumkinligi sababli, yotoqxonalarda vaqtinchalik turar joyni tegishli vaqtinchalik yechim deb hisoblash mumkin.²⁸

Germaniya talabalar uchun arzon va qulay turar joylar taqdim etilib, ularning moddiy yukini kamaytirishga harakat qilinadi. Germaniyadagi aksariyat talabalar yotoqxonalari davlat tasarrufida. Ulardan birida joy olishni xohlovchilar navbatda turishadi. Xususiy uy-joy bilan solishtirganda, bunday shahardagi yotoqxonadagi 11 kvadrat metrlik xona uchun talaba oyiga taxminan 220 evro to'laydi. Bugungi kunda talabalarning 10 foizi nemis yotoqxonalarida yashaydi. Ushbu turdagi uy-joy birinchi kurs talabalari va chet elliklar orasida eng ko'p talabga ega. Eng ko'p yotoqxonalar Kyoln, Berlin, Myunxen, Shtutgart va Bonn shaharlarida joylashgan. Hamma narsa muammosiz bo'lishini ta'minlash uchun yotoqxonalarda katta tyutorlar (Senioren), tyutorlar va murabbiylar mavjud. Ularni talabalarning o'zlari yig'ilishda tanlaydilar. Katta tyutorlar muhim masalalarni muhokama qilishda Universitet talabalarini qo'llab-quvvatlash jamiyatining aloqador shaxsidir. Tyutorlar ma'lum sohalar uchun mas'uldirlar, masalan, chet elliklar yoki yangi kelgan talabalar bilan ishlash. Nihoyat, murabbiylar madaniy tadbirlarni tashkil qiladi va internetga ulanish yoki axlatni ajratish kabi kundalik muammolarni hal qilishda yordam beradi.

²⁶ <https://lcic.jp/dormitory/>

²⁷ <https://mlsh.de>

²⁸ <https://monarchco.de/en/post/student-dormitory-in-germany>

Talabalar ushbu funktsiyalarni ixtiyoriy ravishda bajaradilar va buning evaziga yotoqxonada belgilangan muddatdan bir necha semestr ko'proq yashash imkoniyatiga ega bo'ladilar.²⁹

Hozirgi kunda talabalar ko'proq Janubiy Koreyani o'qish uchun qiziqarli yo'nalish sifatida tanlashmoqda. Janubiy Koreyada dunyoning eng yaxshi 100 ta universitetidan 6 ta universiteti bor, ulardan 5 tasi ushbu ro'yxatda. 2023 yilda Janubiy Koreyadagi universitet va kollejlarda tahsil olayotgan xalqaro talabalar soni 180 000 ga yaqinni tashkil etdi Koreya hukumati 2027 yilga kelib 300 000 nafar xalqaro talabalarni o'qishga jalb etish rejasini e'lon qildi.³⁰ 2023-yilda Janubiy Koreya universitetlarida tahsil olayotgan talabalarning qariyb 43 foizi ayollar edi. So'nggi o'n yilliklarda universitet talabalari ulushi barqaror ravishda oshdi. Koreya universiteti ushbu ro'yxatdan biri bo'lib, talabalarining umumiy soni 37 821 nafarni tashkil etib, Seul kampusida 30 320 (bakalavriat 20 373, magistratura 9 947) va Sejong kampusida 7 501 (bakalavr 6 574, magistratura 927) talabalar bor. Seul kampusidagi talabalar orasida 1708 nafari (8,38%) xalqaro talabalaridir. Til, almashinuv va akademik dasturlar bo'yicha tahsil olayotgan chet ellik talabalarning umumiy soni 1650 nafarni tashkil etadi. Talabalarga o'qish 11 000 dollardan 21 000 dollargacha turib, ushbu o'qish uchun to'lovlar odatda o'qish, turar joy, yordam, hafta oxiri ekskursiyalari va ovqatlanishni o'z ichiga oladi.³¹

Ko'pgina koreys talabalar yotoqxonada yashamaydilar va universitetga borish uchun metroda bir soat vaqt talab qilsalar ham, uydan ketishadi. Yotoqxonalarda odatda chet ellik talabalar va universitet joylashgan hududdan uzoqroq hududda yashaydigan koreys talabalari yashaydi.

Amerikadan farqli o'laroq, Janubiy Koreyaning ba'zi universitetlari yotoqxonalarda qarama-qarshi jins vakillariga nisbatan juda qattiq siyosatga ega. Birinchidan, har bir qavat faqat bitta jinsga mo'ljallangan, aks holda qarama-qarshi jins vakillari uchun mo'ljallanmagan qismiga kira olmaydi. Qizlar yashaydigan yotoqxonalarda uchun alohida liftlar mavjud bo'lib, ularning har biri faqat shu qavatda yashaydigan qizlar uchun mo'ljallangan bo'lib ulardan faqat shu qavatda yashaydiganlar foydalana oladilar. Misol uchun, agar erkaklar toq qavatlarda yashasa, lift faqat o'sha qavatlarda to'xtaydi. Kirish va chiqishlar qat'iy nazorat qilinadi, xavfsizlik kameralari o'rnatilgan. Qizlar uchun alohida dam olish xonalari, fitness zallari va o'qish joylarini tashkil qilishgan. Yotoqxonada qizlar uchun talabalar uyushmasi mavjud bo'lib bu uyushma orqali qizlar bir-birlarini qo'llab-quvvatlash imkoniyatiga ega.

Yotoqxona Koreya universiteti prezidenti tomonidan tayinlangan bosh direktor tomonidan boshqariladi va nazorat qilinadi.

²⁹ <https://www.mygermany.info/accommodation>

³⁰ https://en.wikipedia.org/wiki/International_students_in_South_Korea

³¹ <https://www.gooverseas.com/blog/best-universities-south-korea>

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. <https://kun.uz/kr/news/2024/05/10/talabalari-xorijda-oqiyotgan-davlatlar-orasida-ozbekiston-5-orinda-qayd-etildi>
2. <https://yuz.uz/news/oqish-maqsadida-xorijga-ketgan-ozbekiston-fuqarolari-soni-malum-qilindi>
3. <https://teznews.uz/xorijga-ketgan-ozbekistonlik-talabalar-soni-ochiqlandi>
4. <https://link.springer.com/article/10.1007/s12115-023-00809>
5. https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/issj.12426https://world.uz/post/view/mezhdunarodnyy_universitet_yaponii?utm_source=chatgpt.com
6. <https://lcic.jp/dormitory/>
7. <https://mlsh.de>
8. <https://monarchco.de/en/post/student-dormitory-in-germany>
9. <https://www.mygermany.info/accommodation>
10. https://en.wikipedia.org/wiki/International_students_in_South_Korea
11. <https://www.gooverseas.com/blog/best-universities-south-korea>